

оди. Таким чином, студенти мають можливість упродовж усього навчального року збагачуватися знаннями про гриби – унікальні організми живої природи, а це у подальшому дозволить їм більш кваліфіковано здійснювати екологічне виховання підростаючого покоління. Матеріал та методичне наповнення виставок добирають студенти, що працюють над даною проблемою під керівництвом фахівців – викладачів кафедр екології та охорони довкілля. Часто експонати виставки є екскурсійним матеріалом, зібраним студентами під час навчальних екологічних практик. Виставку постійно відвідують студенти університету й не біологічних спеціальностей, учні та вчителі м. Полтава та Полтавської області. Трирічний досвід із проведення таких заходів засвідчує ефективність цієї форми роботи як творчої навчальної лабораторії.

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ СТУДЕНТІВ ЕКОЛОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ПРИ ВИВЧЕННІ НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ «СОЦІАЛЬНА ЕКОЛОГІЯ»

Смоляр Н.О., Ханнанова О.Р. (м. Полтава)

На сучасному етапі розвитку соціоприродних відносин відбуваються функціональні та структурні зміни суспільної свідомості, в яких відбивається глобальна екологічна ситуація, що склалася. З одного боку, здійснюється екологізація суспільної свідомості, виникає і розвивається її новий стан, який проявляється у масовому розповсюдженні та зростанні суспільної значимості соціально-екологічної проблематики у свідомості суб'єктів екологічної діяльності. З іншого ж боку, формується екологічна свідомість як нова, відносно самостійна форма суспільної свідомості, для якої характерним є синтезований спосіб відображення та комплексний характер регулювання взаємовідносин у системі «суспільство – природа». Теоретичною основою екологічної свідомості виступає соціальна екологія як наука.

Навчальний курс «Соціальна екологія» є базовим у системі комплексної підготовки спеціалістів у галузі екології, неоекології, ноосферології, інвайронментології та ін.

Соціальна екологія – це наукова дисципліна, що емпірично досліджує і теоретично узагальнює специфічні зв'язки між суспільством, природою, людиною і середовищем її існування в контексті глобальних проблем людства з метою не тільки збереження, але й удосконалення середовища існування людини як природної, так і соціальної істоти без нанесення шкоди природі. Соціальна екологія як окремий новий напрямок неоекології виникла в результаті безперервного розвитку науки нашого часу. Системний підхід до проблеми взаємодії суспільства з навколишнім природним середовищем, вивчення планетарної земної системи «суспільство – природа» та її територіальних складових як цілісних об'єктів – соціоекосистем, може забезпечити лише нова комплексна наука, що узагальнює географічні, біологічні, геологічні, педологічні, гідрологічні, метеорологічні, медичні, технологічні, економічні, юридичні, соціальні та інші аспекти взаємодії суспільства та природи в межах соціоекосистем різного ієрархічного рангу з метою їх оптимізації та управління гармонійним розвитком.

Опанування змістом навчального курсу «Соціальна екологія» передбачає значний обсяг активної творчої діяльності студентів у межах аудиторної та позааудиторної роботи. Навчальна дисципліна «Соціальна екологія» включає до навчальних планів підготовки студентів спеціальності 6.040106 «Екологія, охорона навколишнього середовища та збалансоване природокористування», підготовка яких у Полтавському національному педагогічному університеті імені В.Г. Короленка із 2006 року. На лекціях студенти ознайомлюються з теоретичними основами курсу, основними поняттями та термінами. Лабораторні роботи

– це один із основних видів здійснення контролю з засвоєння студентами лекційного курсу, ознайомлення їх із новими досягненнями науки в цій галузі, освоєння методичних підходів, які сприяють глибокому осмисленню спеціального матеріалу, оволодінню навичками та досвідом висвітлювання їх під час виступів та виконання лабораторних занять. Кожне лабораторне заняття розпочинається з теоретичного огляду проблемних питань із подальшим їх висвітленням та обговоренням. У ході проведення лабораторних занять здійснюється фронтальне опитування студентів, а також ведення дискусії, під час яких студент може самоствердитися, творчо підходити до вирішення тієї чи іншої проблеми, вносити оригінальні пропозиції. При розгляді проблемних питань студенти мають змогу обговорити підготовлені ними реферати, повідомлення із мультимедійним супроводом тощо. Практична частина заняття передбачає складання графіків, таблиць, схем, аналіз картографічних та статистичних матеріалів, опрацювання фото- та відеоматеріалів із даної проблематики, аналіз довідкової літератури, постановку дослідів чи експерименту, опрацювання відповідної методики тощо. Індивідуальна робота спрямована на розвиток творчих здібностей студентів, вміння досліджувати, спостерігати за об'єктами органічного світу, аналізувати отримані дані з метою формулювання власних висновків та пропозицій. Цей вид діяльності передбачає підготовку реферативних повідомлень, рефератів та тематичних тек на основі опрацювання інформаційних джерел (спеціальної та довідкової літератури, Internet ресурсів тощо) до однієї із тем (за вибором студента); опрацювання проблемного питання шляхом оформлення підбірки повідомлень із джерел періодичної преси із зазначенням їх бібліографії; підготовку наукової або науково-методичної статті за тематикою курсу; створення електронної презентації або наукового чи навчального відеосюжету із однієї із тем (за вибором студента); підготовку тестових завдань за окремими темами. Самостійна робота включає опрацювання матеріалів, розміщених на спеціалізованих сайтах, електронних носіях (науково-популярні відеофільми) та літературних джерел (монографії, визначники, газети, журнали, підручники, словники, енциклопедії, першоджерела та ін.), в яких висвітлюється інформація з «Соціальної екології» з метою підготовки рефератів чи повідомлень для подальшої їх презентації.

Мета навчального курсу «Соціальна екологія» полягає у формуванні екологічної свідомості студентів та закріпленні знань і вмінь стосовно соціосфери (сфери суцільної виробничої діяльності, охопленої людською працею) та соціоекосистем (соціально-екологічної системи) й ролі екологічної свідомості у вирішенні екологічних проблем довкілля та їх запобіганні.

Основні завдання навчального курсу: висвітлити причини виникнення на планеті Земля глобальної соціоекологічної кризи; з'ясувати можливі шляхи виходу з цієї кризи; ознайомити студентів з основами нової інтегральної міждисциплінарної науки про гармонізацію взаємодії людського суспільства та природи – соціоекологію; надати наукову, понятійну та методологічну базу соціальної екології; висвітлити основні етапи еволюційного розвитку відносин у системі «людина – природа»; виховати активну природоохоронну життєву позицію студента; формувати світоглядні орієнтири на основі нових екологічних концепцій.

У результаті вивчення навчального курсу «Соціальна екологія» майбутні фахівці-екологи повинні знати: основні положення, теоретичні наукові та практичні засади соціальної екології; причини і наслідки розвитку локальних, регіональних і глобальних екологічних криз; стан природних ресурсів та їх використання, основні форми і особливості антропоїчного впливу на довкілля; основи раціонального природокористування і охорони компонентів біосфери; структуру і ознаки соціоекосистем; особливості взаємовідносин у системі «людина – природа» на різних історичних етапах розвитку людства; глобальні соціоекологічні проблеми та шляхи їх вирішення; основи соціально-економічних взаємо-

дій; моральні аспекти взаємодії людини, суспільства, природи; основи екологічної психології; основи біоетики; основи соціоекологічної політики; форми і напрями формування екологічної свідомості людини. Також студенти мають володіти термінологією дисципліни, з'ясовувати причини та передбачати наслідки основних соціоекологічних проблем, аналізувати соціоекологічну ситуацію будь-якого регіону чи території, виконувати нескладні екологічні узагальнення (розрахунки), здійснювати аналіз і формувати висновки щодо конкретних соціоекологічних ситуацій, визначати рівні екологічних ризиків, ефективно користуватися екологічними довідниками, нормативними документами та іншою екологічною документацією, виконувати функції членів громадських експертних комісій з екологічних питань галузевого рівня та членів громадських організацій природоохоронного характеру, розв'язувати вправи та задачі з біоекологічної етики, застосовувати отримані знання для реалізації практичних завдань у галузі соціальної екології, охорони природи, екологічного просвітництва.

Викладання навчального курсу базується на знаннях, отриманих студентами під час вивчення таких дисциплін як «Загальна екологія та неоекологія», «Екологічне право», «Екологія людини», «Заповідна справа», «Економіка природокористування», «Моделювання та прогнозування стану довкілля» та ін. Навчальний матеріал дисципліни є базою для вивчення таких курсів як «Екологічна безпека», «Екологічна політика», «Екологічна психологія», «Організація управління природоохоронною діяльністю», «Екологічне інспектування» та ін.

Знання, отримані студентами при вивченні курсу «Соціальна екологія», є необхідними для професійної діяльності на підприємствах або в організаціях та інших природоохоронних та управлінських структурах, при проведенні екологічного просвітництва.

Процес пізнання природи є безкінечним і багатограним і в його основі лежить принцип еволюції та безперервності адаптації всього живого. Саме це породжує нові форми усвідомлення і пізнання світу живої речовини, механізмів їх адаптації і розвитку з метою продовження життя в біосфері. В той же час загострення проблеми перенаселення планети, вичерпання природних ресурсів, забруднення довкілля, руйнування природних ландшафтів, скорочення видової біорізноманітності сприяє зростанню зацікавленості суспільства до екологічних проблем та пошукам найбільш оптимальних шляхів їх вирішення. Але ще досить низьким залишається рівень екологічної культури населення, який ґрунтується на екологічній освіті і знаннях на побутовому рівні. Тому розширення екологічного світогляду та підвищення рівня екологічної культури населення на наукових принципах екобіоетики є першочерговими завданнями при підготовці фахівця еколога.

ВИКОРИСТАННЯ ЗАДАЧ ЕКОЛОГІЧНОГО ЗМІСТУ НА ТУРНІРАХ ЮНИХ ХІМІКІВ

Сомов В.М., Пилипака О.Ю. (м. Луцьк)

Турніри юних хіміків — командно-особисте змагання, в якому учні розв'язують складні хімічні проблемні завдання, подають рішення в переконливій формі і захищають їх у науковій дискусії. Хіміки одними з перших в Україні почали застосовувати таку форму масової роботи з обдарованими дітьми як турніри юних хіміків. Перший Всеукраїнський турнір юних хіміків був проведений в 1994 році в місті Одеса. Спочатку в цьому змаганні брала участь невелика кількість команд. З року в рік до турнірного руху приєднувались команди різних областей України, і на сьогодні в турнірах представлені команди практично всіх областей. Турніри — досить результативний вид роботи з дітьми, які